

विश्वबंधुत्व

मराठी फिआॱ्सॉफिकल फेडरेशनचे द्वैमासिक

जानेवारी – डिसेंबर २०२१

मराठी थिआॱ्सॉफिकल फेडरेशन

प्रकाशक

अध्यक्ष

मराठी थिआॱ्सॉफिकल फेडरेशन

वर्ष २०२१

अंक ६

अनुक्रमणिका

अ. क्र.	शीर्षक / लेखक	पृष्ठ क्र.
१.	संपादकीय बंधु (अॅड.) संजय दि. पोटे	०१
२.	मुक्ति मंदिराच्या प्रागणात	०३
३.	दिव्य दृष्टि कशी संपादन करता येते	०९
४.	नविन सभासदांचे स्वागत	२१

या अंकात प्रसिद्ध झालेल्या लेखातील मतांशी संपादक मंडळ आणि मराठी थिआॱ्सॉफिकल फेडरेशन सहमत असेलच असे नाही.

वार्षिक वर्गणी : ₹. १००/-
(आजीव सदस्य – १५ वर्षे – ₹. १०००/-)

- संपादकीय -

बंधू, भगीरीनो, नमस्कार

सद्यपरिस्थीतीमध्ये अड्यार डे साजरा करण्यासाठी प्रत्यक्ष लॉजेसमध्ये त्या संबंधी कार्यक्रम घेणे जरासे अवघड झालेले असल्यामुळे मराठी थिओसॉफिकल फेडरेशन नी पुढाकार घेवून अड्यार डे निमीत्याने एक अभीनव उपक्रम राबवीण्याचे ठरविले. ऑन लाइन पद्धतीने व्याख्यान मालेचा लाभ लॉजमधील बहुसंख्य सदस्यांना घेता यावा ह्या द्वारे मीळणारी माहीती ही सहजपणे ग्रहण करता यावी ह्या उद्देशाने सर्व व्याख्याने मातृभाषेतुन म्हणजेच मराठीतुन घेण्यात आली. मराठी भाषेवर प्रभुत्व असणाऱ्या सन्माननीय राष्ट्रीय व्याख्यात्यांनी ह्याकामी सहकार्य केले आणि बंधूश्री राऊत, बंधूश्री शिंदे, बंधूश्री लोखंडे व बंधूश्री तेंडळकर ह्यांची प्रत्येकी चार अशी एकुण १६ व्याख्याने ऑनलाईन पद्धतीने लाईव्ह / प्रत्यक्ष सादर करण्यात आली. गुरुवार ते रविवार हे आठवड्यातील चार दिवस रात्री ९.०० ते ९.४० ह्या वेळात ही व्याख्यानमाला संपन्न झाली. मानवी जीवनातील काही समस्यांचे निरिक्षण, सत्यान्नस्ती परोर्धर्म, थिओसॉफी म्हणजे काय व त्याचा उपयोग मरणोत्तर स्थीती, पुर्नजन्म, साकाचीवाटचाल वा माहात्म्यांचे मार्गदर्शन, जे कृष्णमूर्ती व थिओसॉफी, थिओसॉफीस्ट व दैनंदिन जीवन, योगसाधना, आत्मोन्नती व आत्मोन्नतीचे महत्व ईत्यादी विवीध वैशिष्ट्यपूर्ण विषयांवर व्याख्याने देण्यात आली. श्रोतुवर्गांनी देखील भरभरून प्रतीसाद दिला. व्याख्यानांच्या समारोपानंतर चाळीस मिनीटांचे एक पूरवणी सत्र घेवून व्याख्यानाचा गोषवारा घेण्यात आला व खुलेचर्चासत्र प्रस्तुत करण्यात आले. ह्या कार्यक्रमाची यशस्वीता बघता अश्याप्रकारची व्याख्यान माला अड्यारडे निर्मात्याने दरवर्षी घेण्याचा मराठी थिओसॉफिकल फेडरेशनचा मानस राहील.

कोरोना साथीचा संभाव्य धोका लक्षात घेवून शासनाने वेळोवेळी काही सामाजीक व व्यवहारीक बंधने लादली. जनजीवन काही काळातरीता पूनःश्च विस्कळीत झाले. तथापी, कोरोना नियंत्रक लस जनतेसाठी उपलब्ध झालेली आहे ही खूपच आशादायी बाब आहे. अश्या परिस्थीमध्ये थिओसॉफिसंबंधीचे उपक्रम अबाधीत राहतील ह्याची मराठी थिओसॉफिकल फेडरेशन ने काळजी घेतली आहे. येत्या मे महीन्यात मराठी थिओसॉफिकल फेडरेशन तर्फे ऑनलाईन अभ्यासवर्ग व संभाषणमाला घेण्याचे नियोजीत आहे. लॉजच्या सभासदांनी ठरवीलेल्या विषयांवर अभ्यास वर्ग लॉज स्तरावर येवू शकतील आणि ह्या मध्ये इतर लॉजमधील सभासद देखील सहभाग घेवू शकतील.

नुकतेच मराठी थिओसॉफिकल फेडरेशन ने मराठी भाषेतून दोन पत्रिका (leaflets) प्रकाशीत केल्या आहेत.

जिजासूंच्या माहीतीसाठी आणि थिओसॉफिसंबंधी माहीती ह्या द्वारे थिओसॉफिच्या

कार्याविषयी माहिती सर्वसामान्यांपर्यंत जाण्यास मदत होईल. सर्व लॉजेसमध्ये ह्यांच्या प्रती उपलब्ध असतील. थिओसॉफिच्या प्रचार व प्रसारासाठी बंधू श्री मिलींद जोशी नागपूर ह्यांनी १००००/- ची देणगी मराठी थिओसॉफिकल फेडरेशनला दिली आहे. त्यांना मनःपूर्वक धन्यवाद!

मराठी थिओसॉफिकल फेडरेशनचे ९० वे वार्षिक अधीवेशन येत्या सन्टेंबर मध्ये होणार आहे. अमरावती येथील श्रीकृष्ण लॉजनी ह्या अधिवेशनाच्या आयोजनासाठीचा प्रस्ताव दिलेला आहे. लॉजचा प्रस्ताव स्वागतार्ह्य आहे. मागील वर्षी प्रमाणे हे अधीवेशन आधी वर्षासारखे ऑनलाईन पद्धतीचे असणार हे अद्याप निश्चित नाही.

Freedom from the known हे पुस्तक मेरी ल्युटीनस ने त्यांच्या इंग्रजी पुस्तकाच्या प्रस्तावनेत म्हटल्याप्रमाणे आदरणीय जे. कृष्णमुर्तीच्या सुचनेप्रमाणे व मंजुरीनुसार लिहीलेले आहे. हे इंग्रजी पुस्तकाचा त्यांना भावला तसा त्यांच्या लेखनीतून मराठीत अनुवाद बंधू धारस्केरे यांनी केला असून ह्या पुस्तकास शिर्षक दिले – ‘ज्ञात्यापासून मुक्ती’ हे पुस्तक लवकरच प्रकाशीत होत आहे.

आपणा सर्वांना अड्यार डे व व्हाईट लोटस डे निमित्य शुभकामना!

संजय पोटे (अड.)

अध्यक्ष, मराठी थिओसॉफिकल फेडरेशन

IN THE OUTER COURT.

मुक्ति मंदिराच्या प्रांगणात

- परमात्मा जो निर्गुण, निराकार, अजर, अमर व अविनाशी आहे, त्याचे स्थुल रूपापातले प्रकटीरण प्रकृतीच्या - मायेच्या आवरणात होते. सृष्टीतील कणाकणांत ईश्वराचा अंश आहे.
- स्थुल, भौतिक जगात तो खनीज वर्गात अवतरित होतो, व त्याचा विकासक्रम सुरु होतो. खनीजतून वनस्पती व नंतर पशू वर्गात व भौतिक पातळीवर शेवटचा टप्पा म्हणजे मणुष्य जन्म
- प्रतयेक वर्गात त्याने करोडो वर्ष घालवीले.
- मनुष्य रूपी आत्मा ईश्वराचा अंश आहे. जन्म-मृत्यु पासुन मुक्ति मिळणे व आत्मा परमात्म्यात विलीन होणे ही दैवी विकास योजना आहे. GOD has a plan and That plan is Evolution.
- मनुष्याला मन लाभले ज्याने तो विचार करु लागला. त्याचा विकास भौतिक, भावनिक व मानसिक स्तरांतून होऊ लागला.
- सुरुवातीस अनेक जन्म तो रानटी अवस्थेत घालवितो. पशुगत भावना व आचरणाने जगतो. तो प्रकृतीच्या मोह मायेत गुरफटला जातो.
- स्वार्थ प्रेरित भावनेनी तो अनेक बेरे-वाईट कर्मे गोळा करत जातो व त्या अनुरूप सुख-दुःखाचे प्रसंग आठवतो. सुखामध्ये अति सुखी व दुःखा मध्ये अती दुःखी असा त्याचा जन्म-मृत्यु घेत जीवन प्रवास सुरु असतो.
- सुख, दुःख, इच्छा, वासना, प्रलोभणे ह्यातच तो गुरफटलेला असतो.
- दैवी विकास योजनेच्या पर्वताला चक्री मार्गाने तो फारच धिम्या गतीने मार्गक्रमण करत पुढे जात असतो. ह्या जीवन यात्रेत तो करोडो वर्ष घालवतो. हळू-हळू त्याच्या बुद्धीमत्तेचा विकास होऊ लागतो. मी कोण, जन्म-मृत्यु, सुख-दुःख ह्यांचे कोडे त्याला पडते.
- अनेक जन्म जीवनाचे धडे घेत घेत तो अंतरमुखी होतो, त्याला जीवनाचे कोडे उमगायला लागते.
- त्यात करणाभाव, दया भावाचे अंकूर प्रस्फुटीत होतात.
- अशातच त्याच्या अंतरी लख्ख प्रकाश चमकतो जो तेजोमयी मुक्ति मंदिरातून प्रकाशीत होत असतो. त्याला मुक्ति मंदिराचा मार्ग गवसतो.
- त्याच्या वृत्ती नुसार विकासाची गती अवलंबून असते.
- दिव्य विकासयोजनेच्या पर्वत शिखरावर जाण्यास चक्री मार्गसोबतच एक सरळा सोपा चढणीचा मार्ग देखील आहे आणि तेजोमयी मंदिरातुन प्रकाशमयी किरणे सतत प्रसारित होत असतात.
- विवेकबुद्धि जागृत झालेल्या सत्वगुणी मनुष्याला जीवनाच्या ध्योयाची ओळख पटते.
- तो निश्चयपुर्वक बाह्य प्रलोभनांना बळी न पडता चढणीचा मार्ग चढायला सुरुवात करतो.

सुरुवातीस पडत झाडत, पण त्याच्या दृढ निश्चय व आंतरिक शक्तिने चढणीचा खडतर मार्ग चढायला लागतो.

- सामान्य मनुष्यापेक्षा जलद गतीने विकसीत व्हायला लागतो.
 - आपल्यातल्या दोष रूपी डोंगराला सर करून सदगुणांना बळकट करायला लागतो व सोबतच विकास क्रमात मागे असलेल्यांना दिशा दाखविण्याचे कामटी करतो.
 - अज्ञानाचे आवरण गळून तो ज्ञानी बनी.
 - ज्ञान, सदगुण व सेवा ह्या माध्यमातून हा आत्मा झापाट्याने प्रगत होतो.
 - विवेकबुद्धिने आपल्यातल्या षडरिपुंचे, मोह, अहंकाराचे काटे दूर करतो. अनेक जन्मांच्या प्रयासाने त्याच्या विचारांचे शुद्धिकरण होते. तो अंतरबाह्य शुद्ध होतो, व प्रब्रह्म इच्छाशक्तिने तो पुढे मार्गक्रमण करत जातो.
 - फक्त काही जन्मांतच त्याच्या ध्येयापर्यंत पोहोचणार असतो.
 - भौतिक जगाचे क्षणभंगुर, अस्थाई रूप त्याला उमगलेले असते म्हणून चढणीच्या मार्गवरचा काटेरी संघर्ष तो खुल्या मनाने स्विकारतो व मुक्तिचे ध्येय गाठण्यासाठी जागणाऱ्या प्रशिक्षणास तयार होतो.
 - शुद्धिकरण (puri ficat), Thought contract विचार संयतन, Building of Character, चारित्र्य घडणाद्वारे त्यात spiritual Archery - आध्यात्मिक किमया घडते व तो On The Threshold म्हणजेच उंबरठ्यावर येतो, मंदिराच्या.
 - दृढ निश्चयाने त्याच्यातल्या निम्न मनाला, अवनत प्रवृत्तीला उच्च प्रवृत्तीमध्ये परावर्तित करतो. व्यक्तिमत्वातला मीपणा गळून तो आत्मस्वरुपाकडे वळतो. अतिदिंय शक्तिद्वारे कार्य करतो.
- तो अशाश्वतातून - शाश्वताकडे वळतो. अज्ञानातून - ज्ञानाकडे, स्वार्थापासून-निःस्वार्थाकडे, परमार्थाकडे, अवगुणांतून सदगुणांकडे मी व माझे ह्यापासून विश्वबंधूत्वाकडे, वळतो. तो सेवा व सत्कारार्थाकडे वळतो.
- तो सलग होतो, जागरूक होतो, aware होतो. जरी तो माहेला बळी पडत असेल तरी तो लगेच सावरतोही.
 - मुक्तिमार्गाची एक-एक पायरी सर करतो व प्रांगणात येतो.
 - आता त्याला सुक्ष्म स्वरुपातील आकर्षण भुरळ घालतात. बुद्धीसामर्थ्याचा गर्व, श्रेष्ठत्व, विद्वत्तेचे प्रदर्शन, स्वतःकरीता ज्ञान ग्रहण करण्याचा हव्यास ह्याची स्वतःभोवती भिंत तयार होणे म्हणजे बापल्या विश्वबंधूत्वापासुन अलगत्वाची भावना निर्माण होणे, आणि चढणीच्या मार्गवर ही भिंत विकासाला अडथळा निर्माण करते.
 - बंधुभाव व सेवावृत्ती हे दोन मुख्य सदगुण सतत त्याच्या सोबत असावेत.
 - त्याच्यात दुर्गुणाचा लवलेशही उरायला नाके. त्याला शत्रु आणि मित्र एकसमान असतात. तो सर्वांमध्ये ईश्वराला बघतो. सुख व दुःखात तो स्थितप्रज्ञ राहतो.
 - दुःखद प्रसंग आनंदाने स्विकारतो कारण हे प्रसंगच त्याला योग्य शिकवण देतात, त्याच्या

अंतरी खोलावर दडलेल्या दोषांना बाहेर काढण्याचे काम करतात, जे तो प्रयत्नपुर्वक दूर करतो. तो अंतरबाह्य शुद्ध होतो. तो साधन सुखांचा त्याग करन साधनाकडे वळतो.

- Thought Control : विचार संयमन :
- विचार मनामध्ये उत्पन्न होतात. विवेकशील व्यक्ति संतुलीत पणे योग्य-अयोग्य ह्यातला फरक जाणून जिवनातील निर्णय घेतो. त्याच्या निम्न प्रवृत्तीवर नियंत्रण करतो. कुठल्याही प्रसंगी तो अविचल असतो असे अविचलीत मन सदैव शांतचित्त असते. कुठल्याही आवेगात वहावत जात नाही.
- मनुष्य आपल्या विचारांद्वारे आसमंतात Thought forms निर्माण करतो, ज्याद्वारेतो बाह्य जगताच्या प्रगतीमध्ये मदत किंवा अडथळा आणू शकतो व तसेच आपले कर्म ही तयार करतो.
- तो ज्या प्रतिच विचार प्रवाहित करतो त्या प्रतिचे विचार आकर्षितही करतो हा दैवी नियम आहे.
- उच्च उदात्त विचारांनी तो जगाचे व सोबत स्वतःचे ही हित करत असतो.
- मन हा ज्ञानेन्द्रीयांचा राजा आहे, ज्यात विचार निर्माण होतात. निम्न मनस व उच्च मनस हे त्याचे दोन भाग. मन हे आत्म्याचे साधन आहे.
- कामन मनस, निम्न मनस भ्रामक कल्पना तयार करतो जे शाश्वत सत्याचा नाश करते.
- जो पर्यंत निम्न मनस व उच्च मनस हे त्याचे दोन भाग. मन हे आत्म्याचे साधन आहे.
- काम मनस, निम्न मनस भ्रामक कल्पना तयार करतो जे शाश्वत सत्याचा नाश करते.
- जो पर्यंत निम्न मनसावर विजय प्राप्त होत नाही, तोपर्यंत साधक पुढे जाऊ शकत नाही.
- मन रुपी घोडा जो साधारण मनुष्यात सैरा-वैरा उधळत असतो त्याला संस्कारित करावे. मनाचे लगाय साधकाच्या हातात असावे. आपले ध्येय सदैव समोर ठेवून व त्या योग्यतेचे निवडक वाचन, मनन, चिंतनाद्वारे मन संस्कारित होते. आत्मज्ञानी व्यक्ति ज्ञान प्राप्तीस ज्ञानेन्द्रियांकडे वळतो.
- रोजच्या जीवनात उद्द्रवनारे दुःख, त्रास, क्लेश हेच त्यांच्या मनाला योग्य शिस्त लावू शकतात. अश्या प्रसंगांची क्षणभंगुरता जाणून तो तठस्थ राहतो, अविचल राहतो.
- सदूगुणावर विचार करून, शांतचित्तवस्थेत राहून मनाला प्रशिक्षित करू शकतो.
- मनाचे विचार न राहता ते जिवात्म्याचे विचार होतात. मन व आत्मा एकरूप होतो.

चारित्र्य घडण

- साधकाचे चारित्र्य घडणाचे कार्य अनेक जन्मांपासून होत असते.
- दुर्गुण व दुष्कृत्याकडे झुकणाच्या प्रवृत्तीना समुळ उत्तरवळून तो उच्च उदात्त विचार, सदूगुण, सेवावृत्ती प्रत्येक जन्मी वृद्धींगत करत जातो. नियमांना अनुसरून आपले कर्म करतो ज्याचे फळही तितकेच भव्य मिळते.
- तो उत्कष्ट विचारांचा केंद्र बनतो व जाणीवपूर्वक त्यांचे प्रसारण करतो.

- Service to humanity हा एकच उद्देश्य त्याच्या समोर असतो.
- शुद्धता व सत्यतावर आधारीत विचार, वाणी व वार्तणाच्या अखंड धाग्याने तो एका टोकाने सदूगुरु तर दुसऱ्या टोकाने मानवते सोबत जोडल्या जातो.
- तो सातत्याने, आत्मसंयमाने, शिस्तीने व नियमांचे विचारपुर्वक पालन करून चारित्र्य घडण करतो.
- कुणाही कडून कुठलीच अपेक्षा न ठेवता तो आपले कार्य करतो.
- निःस्वार्थपणा, प्रेम, अहिंसा, धैर्य, तेजस्विता, सामर्थ्य व सहनशक्ती ने तो परिपूर्ण होतो. सुख-दुःख, स्तुती-निंदा, हा मध्ये तठस्थ राहतो, शांतचित्त राहतो. त्यातील क्षणभंगुता त्याला उमगली असते.
- तो अशाश्वतातून – शाश्वताकडे जात असतो. त्यात बंधुभाव, एकात्मभाव सुसंगती निर्माण होते, त्याचे हृदय असीम आनंदाने भरू जाते. त्याला आत्मशक्तीची अनुभूती व्हायला लागते.
- इच्छा आकांक्षांच्या व दुगुणांच्या बेड्या जे त्याला जन्म-मृत्यु च्या फेज्यात अडवतात, ह्यातुन तो मुक्त होत जातो.

Spiritual Alchemy : आध्यात्मिक किमया

- साधकांचे चारित्र्य घडण हे विचार व आचरणाच्या शुद्धीकरणाने होते ज्यामुळे त्याचा इंट्रिय प्रकृतीवर ताबा होतो, आंतरिक शुद्धता होते. त्याच्या आध्यात्मिक प्रवासाचा पाया मजबूत होतो.
- प्रत्येक मनुष्यात चेतना, उर्जा, जोम, इच्छाशक्ती अशया अनेक शक्ति असतात. ह्यांचा साधारण मनुष्य अवनत प्रवृत्तींसाठी उपयोग करतो. परंतु प्रगती पंपावरील साधकामध्ये ह्याच प्रवृत्तींचा तो जाणीवपूर्वक व निश्चयाने उच्च ध्येयासाठी रुपांतरण करतो. त्यात आध्यात्मिक किमया घडते.
- जस-जसा तो ज्ञानी, उदात्त व सामर्थ्यवान होतो तसा तो वैश्वीक उत्कांतीसाठी कार्य करतो. प्रत्येक कर्म करत्व्य म्हणून, त्यागवृत्तीने असावे तेव्हाच तो कर्मबंधनातून मुक्त होतो. सर्व कर्म सदूगुरुंच्या चरणी अर्पित करतो.
- जीवन यज्ञात देह म्हणजे यज्ञ-कुंड व त्यात इच्छा, वासनांची, अज्ञान, अपेक्षांची आहुती द्यायची. आत्म्यांवरील अज्ञान व अवगुणांचे आवरण गळून तो ज्ञानी होतो. परंतु साधकाला प्राप्त झालेला हा इश्वरीय प्रसाद स्वतःसाठी न ठेवता तो आपल्या बांधवांमध्ये मुक्त हस्ते वितरीत करतो.

दुःखी, पिडीतांना त्यांच्या दुःखाचा भार सहन करण्याची शक्ति देतो. त्याच्या बांधवांच्या उन्नतीस, प्रगतीस जमेल त्या पद्धतीने प्राप्त ज्ञान वितरीत करतो. तो असील आनंदाने भरू जातो. तो ब्रह्मनंदी लीन होतो.

तुकाराम महाराज म्हणतात

झ़‘आनंदाचे डोही आनंद तरंग’

साधकाला प्राप्त झालेल्या आनंदाच्या तरंगांनाही तो वर्त्र प्रसारित करतो. तो करुणासागर होतो. त्याचे प्रेम विश्वात्मक होते.

- साधना मागाने साधक जलद गातीने उन्नत होत जातो म्हणून त्याचे संचीत कर्म ही तेवढ्याच प्रकर्षने त्याच्या समोर येतात. परंतु साधक निश्चयाने, शांतपणे कर्मचे कर्ज पूर्ण करतो. तो सुख-दुःखांच्या पलीकडे जातो, तो परमानंदी लिन होतो, तो मुक्त होतो.
- साधक आता मंदिराच्या उंबरठ्यावर येतो.
- मंदिराच्या सोनेरी द्वारातून आत प्रवेश केल्यानंतर पुन्हा बाहेरच्या जगात येणे नाही.
- साधकाला जगाच्या उद्धारासाठी, मानवाच्या विकासासाठी कार्य करण्याची तळमळ लागलेली आहे. त्याच्या समवेत असलेल्या इतर साधकांमध्येही हीच आर्तता दिसते. ही आर्तताच एका साधारण मनुष्याचे रूपांतरण शुद्धीकरण, विचार संयमन व चरित्र घडणाच्या माध्यमातून आध्यात्मिक किमया घडवून मुक्तिमंदिराच्या द्वारी आणेते. त्यात अजूनही perfection आलेले नाही.
- जसाजसा साधक उन्नत होत जातो तस तसा त्याचा Aura ही स्पष्ट व प्रगत होतो. असा हा प्रगत साधक चेलापद प्राप्त करतो.
- साधकाच्या दैनंदिन आयुष्यात कसोटी रूपाने, दिव्य परिक्षांरूपाने दीक्षा, घडोघडी येतात. त्याचे स्वभावगुण आंतरिक शक्तीद्वारे विकसीत होतात.
- या दिक्षा पुढे येणाऱ्या दीक्षां इतक्या स्पष्ट व निश्चित नसतात.
- चार महायोग दिक्षा त्याला मंदिराचा सोनेरी द्वार ओलांडल्यावर मिळतात.
- आत प्रवेश मिळण्याआधी त्याला चार सुत्रे ध्यानात ठेवणे आवश्यक आहे. प्रत्येक सुत्राचे पालन करून मंदिरातील एक-एक द्वार त्यासमोर उघडतात म्हणजेच त्याला महायोग दिक्षा मिळतात.

पहिले सुत्र :

Before the eyes can see they must be incapable of tears.

- सुख - दुःखाने निर्माण होणाऱ्या भावनांचे उद्रेक अश्रुद्वारे बाहेर येतात, त्यामुळे दृष्टी धुसर होते. हे आत्म्याचे स्वरूप नाही.
- सुख-दुःखांमध्ये साधक जेव्हा संयमीत व स्थिर रहातो तेव्हा अंतःचक्षुंद्वारे शाश्वत ज्ञानाचा प्रकाश ग्रहण करू शकतो.
- त्यास पहिली महायोग दिक्षा मिळते.

दुसरे सुत्र :

Before the ears can hear, it must have last its sensitiveness.

साधकात जेव्हा निखता नांदते, म्हणजेच बाह्य जगतातल्या गोंगाटामध्ये ही तो

शांतचित्तवस्थेत रहातो तेव्हा त्याला सदगुरुंचा दिव्य स्वर ऐकू येतो. त्यांच्या कडून दिव्यज्ञान तो देकू शकतो. त्यांच्या अंतःकरणात सदगुरुंचा आवाज सतत गुंजारतो त्याचा विसर पडत नाही.

त्याला दुसरी महायोग दीक्षा मिळते. आता त्याला एकाच जन्माचा choice आहे. स्वेच्छेने तो मानवंशाच्या सेवेकरता जन्म घेतो.

तिसरे सुत्र :

Before the voice can speak can speak in the presence of the masters, it must have lost the power to wound.

शब्दांची धार बोथटल्यावर, सदगुरुंसमोर आवज उमटू शकतो.

साधक ज्या Ray चा आहे त्या Ray च्या प्रमुख master समोर विनम्रतेने ज्ञानार्जनाची प्रार्थना करतो. गुरुदेवांकडून दिव्य ज्ञान एका अटीवर प्राप्त होते ते म्हणजे हे दिव्य ज्ञान स्वतः जवळ न ठेवता आपल्या बांधवांमध्ये वितरण करण्याचे माध्यम बनायचे. उच्च लोक व निम्न लोकांत तो ह्या देहामार्फत ज्ञान वितरणाचा दुआ बनतो व ब्रह्मविद्या जिज्ञासुना प्रसारित करतो.

त्याला तिसरी महायोग दीक्षा प्राप्त होते. पृथ्वी लोकात जन्म नाही (तो चंल्यांच्या माध्यमातून कार्य करतो.)

चौथे सुत्र :

Before the soul can stand in the presence of the masters, its feet must be washed in the blood of the heart.

त्याचे सर्वस्व सदगुरुचरणी समर्पित असते व देह मानवाच्या उन्नतीच्या कार्यात असतो. तेव्हाच तो सदगुरुंसमोर उभा राहू शकतो. जीवन सर्वस्व अर्पण केल्यावर, चेला पूर्नत्वाच्या शेवटच्या पायरीवर येतो व तो अरहत म्हणून संबोधला जातो.

त्याला चौथी महायोग दिक्षा मिळते. तो liberty होतो, निर्वाणाच्या उंबरठ्यावर येतो.

- कडक नियम कठोर, शिस्त व साधनेने साधक प्रगत होऊनच मंदिरातील उंबरठा ओलांडू शकतो. त्यात अवगुण असताना दार उघडल्या गेले तर त्याच्यातील कमतरता हे त्याच्या दोषांना उफाळून वर आणेल. उंबरठा ओलांडल्यावर त्यात दैवी शक्ती येतात. अपूर्ण अप्रगत साधक ह्या शक्तिंचा अज्ञानाने स्वार्थासाठी उपयोग करू शकतो म्हणून त्यात मानवी दुर्बलता नको.
 - उंबरठा ओलांडलेल्या जीवात्म्याला सत्य उमगतात.
1. दुःखाच्या उत्पत्तीच कारण माणूच स्वतःच आहे.
 2. अज्ञानात त्याचे अनेक जन्म तो बाया घालवतो व जन्म मरणाच्या चाकाला बांधला जातो.

एकदा त्याला ह्यांची जाणीव झाली की तो अज्ञानातून मुक्त होतो.

३. जन्म-मृत्यु ने त्याची चेतना जाणीव बांधलेली नाही.

४. वियोग (Separation) आणि मृत्यु ह्यांचे दुःख चेल्यास नसते.

चेला सज्जानाने जाणीवपुर्वक मानवाच्या उत्क्रांतीसाठी जन्म घेतो.

• तो महान सिद्धसंघाच्या दृष्टीपथात येतो. तो सतत शाश्वत सत्याच्या प्रकाशात न्हाऊन निघतो.

• मंदिरात चेल्यातील मानवी कमजोरीचे पाश, बड्या नष्ट होतात, शुद्ध, शांत व सामर्थ्यवान आत्मा तेजावतो व सर्वांमध्ये ईश्वराच्या स्वरूपाला बघी. त्यातील सर्व बंधने गळून पडतात. दिव्यदृष्टी, दिव्यश्रवण, दिव्यगुण यासारख्या आत्म्याच्या शक्ति विकसीत होतात. चोहीकडून येणारे ज्ञानाचे प्रवाह आत्मा ग्रहण करतो. तो तेजस्वी होतो.

• शेवटच्या दीक्षेकरीता तो आत्मा सर्वोच्चांसमोर उभा राहतो तो ‘अरहंत’ बनतो.

धम्पपदात अहंताचे वर्णन असे आहे

‘ती धरतीसारख्या सहनशील, इंद्रच्या वज्रासारखा कठीण, पंकरहित सरोवरासारखा स्वच्छ, त्यांच्या भविष्यात नवीन जन्म नसतात, त्याचे कृती शांतपणे असते. सत्य ज्ञानाने त्याने मुक्तिमिळवली असते व असा तो शांत वृत्तीचा मानव असतो.’

तो उत्क्रांतीपथाच्या परमोच्चस्थितीला पोहोचला आहे शेवटचे एक पाऊल टाकले की पथाच्या शेवटाला सर्व संधर्ष मिटतात व शेवट नीरव शांततेने होतो, तो मुक्त होतो.

साधकाला पृथ्वीवरील सुखापेक्षा पथावरील यातना आनंददायी आहेत. पंथावरील प्रकाशीकरणापुढे सुर्यप्रकाशही फिका पडतो.

मंदिराच्या गाभाच्यातील हे स्थान शाश्वत व परमानंदाचे आलग्र आहे व त्या आल्यापर्यंत उक्रांती करणे हे मानवाचे अंतीम ध्येय आहे.

दिव्य - दृष्टी कशी संपादन करता येते ?

(मूळ लेखक श्री. सी. डब्लू. लेडबीटर)

दिव्य - दृष्टी नांवाची एक शक्ति आहे. ती शक्ति ज्याला साध्य झाली असेल त्याला अदृश्य सृष्टि प्रत्यक्ष पाहता येते. या शक्तीला सूक्ष्म-दृष्टि, दिव्यचक्षु, अंतर्दृष्टि वगैरे दुसरी अनेक नांवे आहेत. इंग्रजीत पुष्कळदा क्लेअरव्हॉयन्स् Clairvoyance हे नांव या शक्तीला दिले जाते. सृष्टीतल्या पुष्कळ गोष्टी व प्रक्रिया सामान्य माणसाला दिसत नाहीत. उदाहरणार्थ, माणसाला प्राणमय कोष, मनोमय कोष वगैरे कोष असतात. पण ते आपणांला दिसत नाहीत. मृत्यूच्या वेळी जीव देहाला सोडून जातो. पण ती प्रक्रियाही लोकांना दिसत नाही. मरणोत्तर जीव कोठे असतो, काय करतो, तो_ुन: जन्मास कसा येतो, भुवलोक, स्वर्गलोक हे कोठे असतात, त्या लोकांत काय काय गोष्टी घडत असतात, माणसाच्या मनात विचार-विकार सुरू

झाले किंवा त्यांनी मंत्र म्हटले म्हणे सभोवार काय परिणाम होतात, वगैरे कितीतरी गोष्टी अशा आहेत की, ज्या आपणांला प्रत्यक्ष पाहता येत नाहीत. दिव्यदृष्टि ही ज्याने प्राप्त करून घेतलेली असेल त्याला असले अदृश्य प्रकार दिसू शकतात. अदृश्य सृष्टि पाहण्याची ही जी शक्ति आहे. कानाला ऐकण्याची शक्ति आहे. या शक्ति जशा नैसर्गिक व स्वाभाविक आहेत तशी सूक्ष्मदृष्टि ही ही एक स्वाभाविक अशी शक्ति आहे ती सृष्टिमात्रांवरुद्ध असे काही नाही. सर्व माणसांत ती आज बीजरूप आहे. उत्क्रांतित्रात ही शक्ति फुलणार आहे व सर्व माणसांना भविष्यकाली ती स्वाभाविकरीत्या प्राप्त व्हावयाची आहे. एलाई माणसाने विशेष प्रयत्न केला तर आजही ती त्याला फुलवून संपादन करता येईल. माणसाला जसा स्थूलदेह असतो व डोळा, कान, नाक वगैरे इंद्रिये त्या स्थूल देहात असतात व त्या इंद्रियांनी त्याला ज्याप्रमाणे सभोवतालच्या दृश्य सृष्टीचे प्रत्यक्ष ज्ञान मिळते, तद्वत् माणसाला सूक्ष्म देह आतात. त्या देहात कमी अधिक कार्यक्षम अशी वेगळीं इंद्रियें असतात. त्या इंद्रियांनी माणसाला अदृश्य गोष्टी प्रत्यक्ष पाहता येतात, आणि हे ज्ञान त्याला आपल्या मेंद्रून आणता आले म्हणजे त्याला सूक्ष्मदृष्टि (दिव्यदृष्टि) आली असें आपण म्हणतो. ही सूक्ष्मदृष्टि नांवाची एक शक्ति (सिद्धि) खरोखरीच अस्तित्वात आहे, हें ज्या माणसाला पटलेले असते, तो माणूस ‘ही शक्ति कोणत्या मागाने प्राप्त होते?’ असा प्रश्न विचारीत असतो. त्या प्रश्नासंबंधाने जनमनात फार घोटाळा माजलेला आहे. तो घोटाळा दूर करून माणसाला सूक्ष्मदृष्टि कशी साध्य करून घेता येते त्याची माहिती पुढे देण्याचा आमचा मानस आहे.

हा भागडीचा विषय समजण्यास सुलभ व्हावा यासाठी दिव्यदृष्टि साध्य करून घेणे म्हणजे काय, याचा प्रथम आपण खुलासा करू या. प्रत्येक माणसाला जसा स्थूल देह असतो तसा वासनादेह ही असतो. जगात जे वरच्या प्रतीचे मावंश आहेत यांतली सुसंस्कृत माणसे घेतलीं तर असे आढळून येते की, त्या सर्वांच्या वासनादेहाच्या इंद्रियशक्ति आज पूर्णपणे वाढलेल्या (फुललेल्या) आहेत, पण उपयोगात न आणलेल्या हत्यासारख्या सध्या त्या नुसत्या पडून आहेत. उत्क्रांतित्रात अत्यंत सावकाशीने त्यांची वाढ होत आलेली आहे; माणसाच्या अंतरंगात ईंकिया मंदगतीने त्यांचा विकास झालेला आहे, की त्या शक्तींची दल्लही माणसाला आलेली नाही, आणि म्हणून त्या शक्तींचा उपयोग करण्याची त्यांनी स्वतःला बिलकुल सवय केलेली नाही. दृश्य देहाची इंद्रियें नेहमी आपले उद्योग जोराने करीत असतात. सुयांच्या प्रखर प्रकाश जसा ताच्यांच्या मंद प्रकाशाला झाकून टाकतो, त्याप्रमाणे पाहणे, एकणे, बोलणे, विचार करणे, धावपळ करणे वगैरे जे स्थूल देहाचे इंद्रियव्यापार असतात त्यांची गडबड व घरघर वासना देहाच्या कोमल व उदयोन्मुख इंद्रियशक्तींना लप्स करून टाकतात आणि त्यांना प्रकट होऊ देत नाहीत. दिव्यदृष्टि संपादन करून घेणे म्हणजे दोन गोष्टी करणे होय. दृश्यदेह स्तब्ध व शांत करून तंच्या इंद्रियव्यापारांची गडबड, घरघर बंद ठेवणे ही एक गोष्ट, आणि वासनादेहाच्या इंद्रियशक्ति उपयोगात आणण्याचा स्वतः सराव करणे, तें वळण स्वतःला लावून घेणे, ही दुसरी गोष्ट.

अनिष्ट मार्ग

सूक्ष्मदृष्टि साध्य करून घेण्याचे अनेक मार्ग आहेत. त्यांतले कित्येक चांगले आहेत व कित्येक अनिष्ट आहेत. दृश्यदेहावर बळजबरी करणे, मारून मुटकून त्याच्या व्यवहारांस काही काळ कुलूप घालणे या गोष्टींचा अवलंब अनिष्ट मार्गमध्ये केला जातो. या गोष्टींनी दृश्यदेहाला थोडा फार अपाय होत असतो. तसेच या मार्गात माणूस दुबळा व असहाय बनतो. त्याला यदाकदाचित् वासनादेहाची इंद्रियें उपयोगात आणता आली तरी तो दुर्बळ झाला असल्यामुळे त्याला त्या इंद्रियावर स्वामित्व मिळत नाही. त्यामुळे त्यांचा उपयोग करण्याचे त्याला तारतम्य नसते आणि सभोवतालच्या वातावरणातील वाईट गोष्टींपासून त्याला स्वतःचे संरक्षण करता येत नाही. दृश्यदेहावर जबरी करण्याच्या या मार्गात जी सूक्ष्मदृष्टि प्राप्त होते ती अल्पकालिक असते. जोवर देह जबरी केल्यामुळे मूर्छेसारख्या अवस्थेत असेल तोवरच ही सूक्ष्मदृष्टि काहीकांना येत असते. या अनिष्ट प्रकारांपैकी त्यातल्यात्यात जे थोडेसे बेरे मार्ग आहेत, ते फारतर दृश्य देह असेपर्यंत माणसाला सूक्ष्मदृष्टि देऊ शकतात. नवा देह आल्यावर (म्हणजे पुढच्या जन्मात) ती बोरोबर येऊ शकत नाही. या अनिष्ट मार्गावर जो अभ्यास करावयाचा असतो तो फक्त जडदेह संबंधाचा असतो. अर्थात् तो जडदेह मृत झाला की त्या मार्गाने मिळवलेली शक्तीही नष्ट व्हावीयांत आशर्च्य वाटण्याजोगे काही नाही.

उलटपक्षी जे चांगले मार्ग आहेत ते जीवाचे देहावरील स्वामित्व वाढवितात; त्यामुळे जी शक्ति प्राप्त होईल ती जीवाच्या (म्हणजे माणसाच्या) स्वाधीन राहते. तिं त्याला हवा तसा विवेकाने उपयोग करण्याचे सामर्थ आलेले असते, आणि या मार्गावर जीव देहाचा स्वामी असल्यामुळे अदृश्य सृष्टीतील वाईट गोष्टींपासून तो स्वतःचे संरक्षण करण्यास समर्थ असतो. ज्या नव्या शक्ति येतात त्या जीवाला मिळतात, अर्थात् त्या कायमच्या असतात. आणि पुढच्या न्ही नवा देह घेतला तरी त्या जन्मीही त्या उपलब्ध होतात. पण हे जे चांगले मार्ग आहेत त्यांवरील अभ्यासक्रम जास्त कठीण असतो. त्यात नुसत्या देहाला शिस्त लावण्याचा भाग नसून मन शुद्ध करून स्वाधीन ठेवण्याचा खटाटोप करावा लागतो. अर्थात् काल अधिक लागतो. पण काल अधिक लागला तरी जें मिळते ते कायमचे मिळते व ते निर्दोष असते.

प्रथम आपण अनिष्ट मार्गाचा विचार करू या. या मार्गावरचे काही लोक भांगेसारखे पदार्थ घेतात. काही लोक विस्तवावर धूप व विशिष्ट औषधि टाकून त्यांचा धूर घेतात. काही लोक मानेला हिसडे देऊन तर काही लोक गरगर रिन देहाला मूर्छां आणतात आणि देहाचे व्यापार बंद करतात. भांग किंवा या औषधीचे धूर यांमध्ये माणसाला मूर्छित करण्या गुणधर्म आहे. गिरक्या घेणे, अतिशय मोठे उपासतापास करणे वरैरेनीही देह थकतो व त्याला भोवळ येते. मनुष्याला नैसर्गिक झोप आली म्हणजे त्याचा वासनादेह त्याच्या दृश्य देहाबाहेर पडत असतो, पण त्या झोपेतून तो सहज जागा होऊ शकतो. वरील प्रकारांनी देहाला मुद्दाम मूर्छा आणण्याच्या आगोदर मी नवीन शक्ति (दिव्यदृष्टि) प्राप्त करून घेईन असा जोराचा संकल्प त्याने केलेला असतो. म्हणून मूर्छेत असतांना त्या संकल्पानुसार तो वासना देहाच्या इंद्रियांचा

उपयोग करण्याची खटपट करतो, आणि बराच काल अभ्यास केल्यास त्याला तो उद्योग थोडा फार साध्य होतो. त्या मूर्छेतून तो जागा झाला म्हणजे वासना देहाने मिळविलेल्या ज्ञानाची त्याला स्पष्ट-अस्पष्ट व कमी अधिक आठवण राहते. लोकांस तो त्या गोष्टी सांगतो व लोक त्याला ‘अंतर्ज्ञानी’ असे विशेषण लावू लागतात. कधी कधी एखादा मृत माणूस त्याच्या मूर्छित शरीराचा उपयोग करून त्याच्या मुखाने काही गोष्टी लोकांना सांगू शकतो.

कधी कधी काही माणसे एका काळ्या ठिपक्यावर बराच वेळ दृष्टि लावून डोळ्याला थकवा आणतात, व त्या क्रियेने मेंदूतील, विशिष्ट केंद्राला दमवून निर्व्यापार करतात. कित्येक लोक अन्यउपायांनी स्वतःला मेस्मेरिक किंवा हिप्नॉटिक अवस्थेत नेतात. काही लोक तोचतोच शब्दसमूह पुनः पुनः म्हणतात आणि असल्या जपाने मनाला मंदपणा आणून देहाला बधिर करतात. अशा रीतीने देहाचे जागृतीतील व्यापार बंद झाले म्हणजे वासनादेह थोडीफार भलीबुरी क्रिया करू शकतो. पण असल्या सर्व मार्गात माणसाला इष्टानिष्ट गोष्टींची निवड करता येत नाही. वाईट नको म्हणता येत नाही. फक्त वासनादेहाची खिंडकी कमी अधिक प्रमाणात जी उघडता येते व त्या खिंडकीच्या कमी अधिक प्रमाणात जणू उघडता येते व त्या खिंडकीच्या समोर जे काही त्या वेळी असे ते त्याला दिसू शकते आणि प्रायः उपयुक्त व चांगल्या प्रकारांपेक्षा घाणरडे उपायकारक प्रकारच त्याच्या टप्प्यात येण्याचा संभव असतो.

काही लोक प्राणायाम करतात. ते श्वासोच्छवास मंद करून फुफ्फुसात येणारी हवा कमी करता आणि त्याने मूर्छा आणतात. ज्या तन्हेचा प्राणायाम हल्ली लोक करीत असतात त्याने माणसाची प्रकृति बिघडण्याचा संभव असतो. एखाद्या वेळी वासनादेहाच्या इंद्रियक्रिया प्राणायाम केल्याने साधतात, पण त्यांचे त्यांचे दुष्परिणामच पदरी पडल्याची बरीच उदाहरणे मी पाहिलेली आहेत. उदाहरणार्थ, माझ्या सभोवती सर्वत्र भुतें बावरत आहेत असे माणसाला भासू लागते व तो भयभीत होऊन वेड लागण्याचा संभव उत्पन्न होतो. सूक्ष्म दृष्टि संपादन करण्याचा जुन्या काळी एक हठयोगाचा मार्ग होता. तो जुना मार्ग ज्याला पूर्णपणे अवगत आहे अशा ज्ञानी पुरुषाच्या देखेखीखाली प्राणायाम केला तर तो भाग वेगळा. पण हल्ली जो प्राणायामाचा प्रकार लोकांत चालू आहे त्याने देहाला व मनाला अपाय होण्याचा संभव असतो. अपाय झालेली अनेक उदाहरणे माझ्यात आढळतात आहेत.

एखाद्या मोहनिद्रतज्ज्ञ (मेस्मेरिस्ट) जाऊन त्याच्याकडून स्वतःवर प्रयोग करून घ्यावा व आपण मोहनिद्रेत जावे असेही माणसाला करता येते. मोहनद्रातज्ज्ञ (मेस्मेरिस्ट) लोक या स्थितीत माणसाच्या वासनादेहाच्या शक्तींना उत्तेजित करू शकतात. पण हा मार्ग मला बिलकुल पसंत नाही. असल्या प्रयोगात मोहनिद्रा तज्ज्ञाच्या ताब्यात आपले मन जात असते, व त्याच्या स्वभावातील वैगुण्ये आपल्या शीलामध्ये शिरून मलिनपणा उत्पन्न होण्याची शक्यता ह्या प्रयोगांत उद्भवते. मोहनिद्रातज्ज्ञ महान साधु असला तर असला परिणाम होणार नाही हे खेरे, पण लोकांमध्ये (किंवा जक्षाच्या बाजारात इतरत्रही) असले महान साधु सापडण्याचा संभव फारसा नसतो!!

चांगले मार्ग

दिव्य दृष्टि संपादन करण्याचे जे हितकर मार्ग आहेत त्यांच्याकडे आपण आता दृष्टिक्षेप करू या. त्यात देहाला हड्डाने दबविण्याचा भाग नसतो, तर देहाला स्वाधीन ठेवण्याचे सामर्थ्य जीवाला आणून देण्याचा प्रयत्न असतो. माणसाची प्रगति होणे म्हणजे त्याच्या जीवनातील सर्व अंगांचा विकास होणे हो, हे आपण प्रथमदर्शनी लक्षात ठेविले पाहिजे आध्यात्म्याच्या क्षेत्रात माणसाचा विकास व्हावयाचा म्हणजे त्याची बुद्धिमता, त्याची नीतिमत्ता, त्याची कर्तृत्वशक्ति, त्याचे नाना सद्गुण, त्याची नाना सामर्थ्ये, त्याची कर्तृत्वशक्ति, त्याचे नाना सद्गुण, त्याची नाना सामर्थ्ये, त्याची चित्तशुद्धि, त्याचें आत्मसमर्पण वगैरे सर्व बाजूंनी विकास व्हावयाचा असतो. त्या अनेक बाबींमध्ये माणसाला सूक्ष्म दृष्टि येणे ही फक्त एक गोष्ट आहे. तेव्हा बाकीच्या बाबींकडे दुर्लक्ष करून फक्त सूक्ष्म दृष्टि मिळविण्याचा प्रयत्न करणे हे बिलकूल शहाणपणाचे नाही. पोहता येणे किंवा सायकल लिंगिता येणे या कलांकडे आपण ज्या तन्हेने नाहतो त्या तन्हेने आपण सूक्ष्म दृष्टि संपादन करण्याच्या गोष्टीकडे पाहता कामा नये. ज्याला पोहण्याची किंवा सायकल चालविण्याची कला शिकावयाची असेल. त्याला बुद्धिमता. नीतिमत्ता चित्तशुद्धि, आत्मसमर्पण वगैरे ज्या गोष्टी आहेत त्यांकडे संपूर्णपणे दुर्लक्ष करूनही त्या कला शिकता येतात; पण सूक्ष्म दृष्टि संपादन करावयाची असल्यास, पोहण्यासारखी किंवा सायकल चालविण्यासारखी ती एक कला आहे असे न मानता, अध्यात्ममार्गावर माणसाचा जो चहू बाजूंनी विकास व्हावयाचा असतो, त्यापैकी सूक्ष्म दृष्टीची एक संपादना ही एक बाब आहे असे समजून माणसाने त्या सर्वांगीन प्रगतीची खटपट करीत राहणे अवश्य असते.

दिव्यदृष्टि संपादन करण्याबाबत सर्वात उत्तम मार्ग म्हणजे तज्ज्ञ गुरुकडे जाऊन तो सांगेल ते करणे हा होय. पण असा तज्ज्ञ गुरु कोठे सापडेल? स्वतःची गुरु म्हणून जाहिरात देणाऱ्या मंडळीत, किंवा इतके पैसे दिलेत तर अमुक गुपित शिकवू असे म्हणणाऱ्या लोकांत तो सापडणार नाही. जेथून असेल ज्ञान पूर्वापार मिळत आलेले आहे तेथूनच ते आजही मिळण्याजोगे आहे. ज्यांना या विषयाचे ज्ञान आहे अशा ऋषितुल्य ज्ञानी पुरुषांचा एक महान संघ आपल्या पृथ्वीवर अनादिकाळापासून आज तागायत अस्तित्वात असून कार्य करीत आहे. जिज्ञासूना साहाय्य देणे व मार्गदर्शन करणे हे त्यांचे एक अंगीकृत काम असल्यामुळे आपले ज्ञान योग्य माणसाला देण्याची त्यांची सदा तयारी असते. आपणांला स्थूल शरीरात त्या महाभाग पुरुषांची गाठभेट होऊ शकणार नाही. आणि जरी झाली तरी आपणांला त्यांची ओळख पटण्याचा संभव नाही. माणसाची रिकामटेकडी जिज्ञासा ते कधीही भागवीत नाहीत. आपल्या स्वतःच्या फायद्याकरिता ज्यांना दिव्यदृष्टि हवी असेल त्यांना त्यांचे मार्गदर्शन लाभणार नाही. फक्त सत्पात्र माणसांशीच ते स्वतःचा ऋणानुबंध जोडतात आणि त्यांना मार्गदर्शन करतात. जो माणूस सदा परोपकारार्थ आपल्या सर्व शक्तींचा विनियोग करीत असतो, ज्यांने आपली चित्तशुद्धि केलेली आहे, ईश्वरी योजना ओळखून त्यातील आपला कार्यभग उचलण्याचा ज्याचा निर्धार आहे, अशांनाच ते सत्पात्र म्हणून निवडतात आणि सहाय्य करतात. या संघातील ज्ञानी पुरुषांनीच जगातील सर्व धर्म प्राचीन काळी स्थापलेले आहेत. अलीकडच्या काळी

थिअॉसाफिकल सोसायटीची स्थापनाही त्यांनीच केलेली आहे. पण जगातील एखाद्या धर्माचा नुसता अनुयायी होऊन किंवा थिअॉसाफिकल सोसायटीचा नामधारी सभासद होऊन अुवा माणसाची अधिक तयारी करण्याकरीता काढलेल्या थिअॉसाफितल्या अंतःशाखेत (खपपशी डलहेश) शिरून कार्यभाग साधणार नाही. थिअॉसाफिकल सोसायटीतल्या काही व्यक्तींशी त्यांनी ऋणानुबंध जोडले आहेत हे जरी खरे असले, तरी ते माणसाच्या अंतरंगाची खरी परीक्षा करू शकतात हेही खरे आहे. कोणाशी ऋणानुबंध जोडावा ही सर्वस्वी त्यांच्या हातातली गोष्ट आहे. वर लिहिल्याप्रमाणे ज्याची खरोखरी तयारी झाली असेल त्याला ते ओळखतात व सहाय्य देतात. याबाबत खन्या सत्पात्र माणसाची उपेक्षा होणे शक्य नसते.

वर लिहिल्याप्रमाणे जर त्या ज्ञानी पुरुषाशी संबंध जोडण्याची खटपट माणूस निर्धाराने करीत असेलल आणि आपणांला सूक्ष्मदृष्टि प्राप्त व्हावी अशी जर त्याची मनीषा असेल तर ती सूक्ष्मदृष्टि त्याला साधणे शक्य आहे. माणसाने स्वतःची बुद्धिमत्ता वाढविण्याची खटपट केली तर त्या गोष्टी साधणे जसे शक्य असते, तद्वारा योग्य मार्गाने सूक्ष्मदृष्टि संपादन करण्याची त्याने खटपट केली तर तेही साधणे शक्य असते. ज्यांनी चिकाटी धरून असले प्रयत्न केले आहेत, त्यांचे प्रयत्न यशस्वी झाल्याची अनेक उदाहरणे मला माहीत आहेत.

ह्या प्रयत्नास लागण्याच्या अगोदर आपल्या ठायी बुद्धीची आणि नीतीची चांगल्या प्रकारची वाढ झाली आहे याची आपण खात्री करून घेतली पाहिजे. तसे नसेल तर सूक्ष्म दृष्टि हा वर नसून शाप आहे असे होईल, कारण तुमचे कमकुवत व स्वार्थी मन सूक्ष्म दृष्टीचा दुरुपयोग करील आणि तुमच्या पूर्वीच्या स्थितीपेक्षा नंतरची स्थिति अधिक वाईट होईल. आपली नैतिक व बौद्धिक पातळी पुरेशी उच्च आहे, आपल्या वैयक्तिक फायद्यास बाध येत असला तरी आपण सत्य सोडणार नाही, सर्व गोष्टी आपण निस्वार्थीपणाने करू आणि जक्षाच्या कल्याणासाठी झटण्यात आपण स्वतःला पूर्णपणे विसरून जाऊ, हे म्हणण्याइतकी जर तुमची पूर्वतयारी झाली असेल, तर सूक्ष्मदृष्टि संपादन करण्याच्या इष्ट अशा दोन पद्धति तुम्हांला सुचविण्याजोग्या आहेत. त्या पद्धतीत कोणताही धोका नाही. मात्र त्या दोन्ही कठीण आहेत. त्यातली पहिली सर्वांना जमण्यासारखी नाही. पण दुसरी मात्र सर्वांना अभ्यासित येणजोगी आहे.

चतुर्थ-मान

ज्याची गणितशास्त्रात गति असेल त्याच्याकरता ही पहिली पद्धति आहे. प्रत्येक पदार्थाला लांबी, रुंदी व जाडी अशी तीन मापे किंवा उळाशपीळेपी असतात हे आपण जाणतो. एखाद्या जिनसेची लांबी, रुंदी व जाडी यांची मापे घ्यावयाची असली तर आपण फूटपट्टी घेऊन एका रेषेने लांबी मोजतो, त्या रेषेशी काटकोन करून आपण जाडी मोजतो. परस्परांशी काटकोनात असणाऱ्या या तीनच दिशा आपल्या मनाला आकलन होतात आणि म्हणून प्रत्येक वस्तूला लांबी, रुंदी व जाडी अशी तीनच मापे असतात (तीनच 'माने' असतात, -तीनच बाजू असतात-तीनच मुखें असतात) असे आपण म्हणतो. पण खरोखरी फक्त तीनच मापे अस्तित्वात नसून अधिक मापे अस्तित्वात आहेत. मात्र त्यापैकी फक्त तीनच आकलन

करण्याची माणसाच्या मेंटूला शक्ति आहे. पण वासनादेहाच्या जाणिवेला चार मापें आकलन करण्याची कुवत असते. लांबी, रुंदी व उंची ह्या काटकोनात असलेल्या ज्या तीन दिशा (रेषा) आहेत, त्या सर्वांशी काटकोन करणारी आणखी एक चवथी दिशा त्या जाणिवेच्या आवाक्यात येऊन तिला ती आकलन होते. ही जी चवथी दिशा आहे तिला चतुर्थ मान असे म्हणता येईल, इंग्रजीत तिला त्रीँहांह उछाशपीलेप असे म्हणतात. वासनादेहाच्यां जाणिवेला अंतराळ म्हणजे लांबी, रुंदी व उंची अशी तीन मापें असलेली पोकळी होय इतकेचसमजते असे नाही, तर त्या अंतराळाला आणखीही एक माप आहे, आणखीही एक दिशा आहे, आणि हे नवीन माप लांबी, रुंदी व उंची (किंवा जाडी) या सर्वांशी काटकोनात असते, हे आकलन करण्याची कुवत असते. अर्थात् आपल्या सभोवार असलेल्या प्रत्येक जिसेला लांबी, रुंदी व उंची ह्या जशा तीन बाजू असतात, तीन मुऱे असतात, तशी आणखी एक चवथी बाजू अुवा एक चवथे मुख आहे हे माणसाच्या वासनादेहाला जाणवते. गणितशास्त्रात डोके घालून ह्या चतुर्थ मानाचे स्वरूप मनाने आकलन करण्याचा, तें मनाच्या आटोक्यात आणण्याचा माणसाने एकसारखा प्रयत्न चालू ठेवला, तर त्या प्रयत्नांनी त्यांच्या मेंटूवर इष्ट दिशेचा ताण पडून त्यावर विशिष्ट प्रकारचे संस्कार होतात, आणि असल्या प्रयत्नांनी माणसाला सूक्ष्म दृष्टि प्राप्त होते. पण ही पद्धति सर्वांस अवलंबित येण्यासारखी नाही. चतुर्थ मानाची कल्पना मनासमोर नीटपणे आणण्याइतके ज्याला गणितांचें ज्ञान असेल त्यालाच ती साधेल हे उघड आहे.

ध्यानाचा मार्ग

दुसरा जो मार्ग आहे तो फक्त एका मनोवृत्तीयाच लोकांकरिता नसून सर्वांस उपयोगी पडण्याजोगा आहे. पण कोणताही मार्ग घेतला तरी माणसाच्या पदरात किती यश पडेल व ते किती वेळात पडेल हें कोणालाही नक्की सांगता येणार नाही. कॉलेजमध्ये गणित विषय घेतलेल्यास मी पहिल्या दर्जाचा गणितज्ञ होईना का? असा विद्यार्थ्याने आपल्या प्राण्यापकास प्रश्न केला तर तो म्हणेल की, बाबा जर तुला गणितशास्त्राची अगोदरच आवड असली शाळेतील परीक्षांत जर तुला गणितात बरेच मार्क पडले असेल, गणित विषय तुला चटदिशा आकलन होत असता, आणि शाळेतील अभ्यासात गणितातली उदाहरणे तुला चटाचट सुटून त्या विषयात प्रावीण्य मिळाले असले तर कॉलेजात गणित विषय घेऊन तुला मोठा गणितज्ञ होणे संभवनीय नाही. कॉलेजात तू किती वर्षे गणित शिकशील, आणि गणित विषयावर किती परिश्रम करशील, वगैरे अनेक गोष्टींवर ते अवलंबून आहे. सर्व प्रकारच्या प्रगतीला हीच विचारसरणी लागू आहे. कोणत्याही विषयात माणूस जात्याच जी हुशारी दाखवितो ती त्याची पूर्व जन्माची तयारी असते. ज्याची पूर्वींची कमाई मोठी असेल तो या जन्मी जास्त जलद प्रगति करतो आणि त्याच्या पदरांत अधिक यश लवकर पडते. ज्याची पूर्वतयारी कमी असेल किंवा अजिबात नसेल त्याने तितकाच अभ्यास केला तरी त्याची प्रगति शीघ्रगतीने होत नाही. म्हणून अमुक वर्षात इतपत सूक्ष्मदृष्टिची खिडकी तयार करावयाची असली, तर भिंत किती जाड आहे, ती फोडण्याकरिता माणूस किती जोराने तीवर हातोडे मारीत आहे, या गोष्टींवर किती वेळाने भिंतीला भगदाड पडेल ते अवलंबून असते. जोराने हातोड्याचे घाव मारून अनेकांना

भिंतीला भेक पाडता आलेले आहे, इतकाच अनुभव मी माझ्या वाचकांसमोर ठेवू शकेन.

मी ज्या मार्गाचे आता वर्णन करणार आहे तो ध्यानाचा मार्ग आहे. तो निरनिराळ्या मार्गात कमी अधिक स्पष्टपणाने नमूद केलेला आहे. त्या मार्गाने माणूस पुढे गेला आणि या जन्मात त्याला सूक्ष्मदृष्टिप्राप्त न झाली, तरी त्याचे श्रम वाया गेले असे बिलकुल म्हणता येणार नाही. दोन फूट जाडीची दगडी भिंत असली व तीत भोक पाडण्यासाठी माणसाने तिच्यावर घाणाचे घाव घातले व दगडांच्या कपान्या खाली पडल्या तर भिंत पातळ होत जाईल आणि तिला भोक पडण्याचा काळ जवळ येत जाईल. पण भिंत पातळ होत चालली आहे हे आपण विसरलो आणि अद्याप भोक पडून भिंतीपलीकडचे दृश्य दिसू लागले नाही म्हणून सर्व श्रम फुकट गेले असे म्हणावयास लागलो तर ते बरोबर होईल का? एका दिवसात दोन फूट जाडीची भिंत घाणांच्या घावांमुळे एक फूट जाडीची राहिली, तर दुसऱ्या दिवशी ती लवकर फुटेल हे उघड आहे. ध्यानाच्या मार्गावर सूक्ष्मदृष्टि मिळविण्यासाठी माणूस जे प्रत्न करतो त्याने नीतिमत्ता, चित्तशुद्ध, आत्मसंयमन वगैरे गोष्टीत त्याची प्रगति होत असते. एकाग्रता, ध्यान या गोष्टीतीही त्याची प्रगती होत असते. जरी सूक्ष्म दृष्टीची प्राप्ति न झाली, तरी पदरात पडलेली ही प्रगति पुढच्या जन्मी त्याच्याबोरबर येते व आयत्या भांडवलासारखी उपयोगी होते. माणसाला केव्हा तरी हा प्रयत्न करणे जरूर आहे. मग आज पासूनच त्याची सुरुवात का करू नये? इष्ट टप्पा जरी गाठता आला नाही तरी आज जिहे अंतर चालून झाले तितके उद्या कमी चालावे लागेल ना? हा विचार माणसाने करावा असे मी म्हणेन.

मी वर सांगितलेच आहे की पृथक्कीवर ज्ञानी अशा त्रिष्टुल्य पुरुषांचा एक संघ आज अस्तित्वात आहे. त्यातील ज्ञानी पुरुष योग्य माणसाशी स्वतःचा क्रणानुबंध जोडतात व त्याला शिष्यत्व देऊन मार्गदर्शन करतात. असल्या ज्ञानी लोकांशी शिष्यत्वचा संबंध जोडून त्यांच्या साहाय्याने स्वतःची अर्धात्मप्रगति करण्याचा एक मार्ग अस्तित्वात आहे. त्याला मुमुक्षु मार्ग म्हणता येईल. या मुमुक्षु मार्गास लागून त्यावर स्वतःची प्रगति करावयाची असली तर त्यासाठी काय काय केले पाहिजे याची माहिती जे कृष्णमूर्तीकृत अर्होंहश ऋशींशी र्होंहश चरींशी व मी लिहिलेल्या दृश्य चरींशी रपव र्होंहश झरींह या दोन पुस्तकांत चांगल्या रीतीने दीली आहे. ज्याला सूक्ष्मदृष्टि प्राप्त कून ध्यावयाची असेल त्याने सूक्ष्मदृष्टि मिळविण्याचा उद्योग आहे असे न मानता मुमुक्षुमार्गावरून पुढे जाण्याच्या सर्वांगीण उद्योगातला एक भाग आहे अशा दृष्टिने त्याच्याकडे पाहिले पाहिजे आणि मुमुक्षुमार्गावरील आवश्यक त्या सर्व खटपटी करीत राहिले पाहिजे. त्या खटपटीत नीतिमत्तेचा व चित्तशुद्धिचा पुष्कळ भाग येतो हे मी वर सांगितलेच आहे. स्वतःचे स्थूल व सूक्ष्म देह स्वच्छ व निर्मख ठेवणे, त्यासाठी मद्य, मांस, तंबाखू ही वर्ज करणे हा ही भाग त्यात येत असतो. उच्च जीवनासाठी या सारख्या गोष्टी जो सोडायला तयार नसेल त्याने आपल्या स्वतःच्या जबाबदारीवर घालू नये. असल्या सवर्योंमुळे माणसाला सूक्ष्मदृष्टि बिलकुल प्राप्त होणार नाही, असे मी म्हणत नाही. मी इतकेच म्हणतो की, असल्या घाणेरड्या गोष्टि करण्याचाला धोका असतो. पवित्र वस्तुस घाणेरड्या हाताने स्पर्श करणे योग्य नाही. एकाच वेळी देव व सैतान या दोघांची पूजा करणे धोक्याचे असते.

मनाची एकाग्रता

आता या मार्गाची माहिती सांगतो. अंतर्दृष्टि मिळविण्याची या मार्गावरील पहिली पायरी म्हणजे मनाची एकाग्रता होय. एकाग्रता म्हणजे मनावर अशा तळेचा ताबा मिळविणे की, त्या मनाकडून हुकमीपणाने वाटेल ते काम करून घेता येईल, आणि ते इष्ट गोष्टिवर जरूर तितका वेळ निश्चल ठेवता येईल. ही गोष्ट प्रयत्नसाध्य आहे. निर्धाराने माणसाला ती साधू शकते. पण ती सापी नाही, उलट ती कठिणातील कठीण गोष्ट आहे. आपले मन किती भटकते त्याची माणसाला कल्पना नसते. रस्त्यातून चालत जाताना अुवा आगाडीतून प्रवास करतोना एकदम मनाला थांबवून धरा, आणि आपल्या मनात कोणते विचार चालू आहेत व का चालू आहेत ते तपासा. क्रमाने मागे मागे जाऊन ते ते विचार कोटून उद्द्वले त्याचा छडा लावा. म्हणजे मागील पांच मिनिटांत किती असंबद्ध विचार तुमच्या मनात शिरून बाहेर गेले याची कल्पना तुम्हाला ये उन तुमचे तुम्हालाच आश्चर्य वाटेल. असे वारंवार तुम्ही केल्यास तुम्हांस हळूहळू समजून येईल की, हे तुमचे सारे स्वतःचे विचार नाहीत, तर इतर लोकांनी वातावरणात सोडलेल्या विचारांचा कचरा आपल्या मनातून वाहत आहे. माणसाच्या मनात विचार आला की, त्याच्या सभोवतालच्या वातावरणात विशिष्ट आकृति उत्पन्न होते. सामान्यतः बहुजनांचे विचार जोरकस नसल्यामुळे त्या विचारांपासून निर्माण झालेल्या आकृति त्याच्या भोवती थोडा वेळ तरंगत राहतात आणि नंतर विरुन जातात. आपण रस्त्यातून चालत असलो किंवा एखाद्या खोलीत गेलो तर विरु लागलेल्या या विचारांच्या झुंडीच्या झुंडी आपल्या मनात वहात येऊन क्षणमात्र आपले तन वेधतात. सामान्यतः ह्या आकृति निस्सत्त्व व निरर्थक असतात. ताणसाने हे सारे बंद केले पाहिजे. मनाचे इतर खेळ थांबविले पाहिजेत, आणि लोकांचे निरर्थक विचार आत येण्याचा दरवाजा आजिबात बंद केला पाहिजे. आपण ठरवितो त्या गोष्टी आपले मन करीत नाही, ते भलत्याच गोष्ट करीत असते. आपण मनाचे नोकर न होता मन आपले नोकर झाले पाहिजे. आपण ठरवितो त्या गोष्टी आपले मन करीत नाही, ते भलत्याच गोष्ट करीत असते. आपण आपल्या हाताने टेबलवरील पुस्तक उचलून ते दुसरीकडे ठेवण्याचा संकल्प केला आणि आपला हात टेबलाकडे न जाता दुसरीकडेच जाऊ लागला तर आपला हात निरुपयोगी झाला आहे, किंवा हाताला अर्धांगवायु झाला आहे असे आपण म्हणून. माणसाचें मन संकल्पित गोष्टी करू शकत नाही, भलत्याच गोष्टी करते, याचा अर्थ असा की, मनाला अर्धांगवायु सारखी व्यथा झाली आहे व ते आपल्या स्वाधीन नाही. हे सर्व बदलून माणसाने मनाची एकाग्रता साधली पाहिजे. आपणांला जे हवे तेच आपले मन करील, इतर गाकष्टी करणार नाही इतके ते स्वाधीन झाले पाहिजे. माणसाला रोज ज्या लहान सहान गोष्टी कराव्या लागतात त्या त्याला एकाग्रता शिकण्याची भरपूर संधी मिळा शकते. आपण जे जे काम करीत असू त्यावर सारे लक्ष लावावे व पत्र संपेपर्यंत दुसऱ्या विचारांना मनात थारा देऊ नये; पुस्तक वाचीत असलो तर सारे अवधान पुस्तकाकडे लावून ग्रंथकर्त्याचा संपूर्ण अभिप्राय आकलन करावा; असे केल्याने आपले पत्रलेखन व ग्रंथवाचन जास्त चांगले होईल व मनही एकाग्रता शिकेल. अशा रीतीने अष्टौप्रहर माणसाने आपल्या मनाला वळण लावून एकाग्रता शिकिली

पाहिजे. मनाचा उपयोग मनाला वळण लावून एकाग्रता शिकविली पाहिजे. मनाचा उपयोग करनंच दिव्य दृष्टि संपादन करावयाची असते. जे मन सर्वस्वी आपल्या स्वाधीन राहील त्याचात या कामी उपयोग होऊ शकतो.

ध्यान

चांगल्या प्रकारची एकाग्रता साध्य झाल्यावर मग पुढच्या पारीवर पाऊल टाकता येईल. ही पुढची पायरी सोपी नाही. तीही अवघड आहे. ती कित्येकांना साधली आहे. तेव्हा तुम्ही पुरेशी चिकाटी धरल्यास तुम्हांसही ती साधणे अशक्य नाही. या पायरीला मी ‘ध्यान’ असे नाव देत आहे. तुम्ही ध्यानाकरता अशी वेळा शोधून काढा की त्या वेळी तुम्हाला दुसरे व्यवधान असणार नाही. प्रातःकाळची वेळ उत्तम. पण हल्लीच्या युगात लोकांची दिनचर्या अशी विचित्र झाली आहे की पुष्कळांना प्रातःकाळ जमत नाही. तेव्हा ध्यानासाठी तुम्हांस सोयीस्कर होईल अशी वेळ ठरवा. रोज त्याच ठराविक वेळी ध्यानाला बसा, आणि ध्यानाचा अभ्यास केल्याखेरीज एकही दिवस जाऊ देऊ नका. विशिष्ट प्रकारची तयार करण्याकरिता जर शारीरिक व्यायाम घ्यावयाचा असला, तर दररोज नियमित व्यायाम घेतल्याने जितका उपयोग होतो तसा एक दिवस जोराचा व्यायाम करणे व चार दिवस काहीच न करणे या अव्यवस्थितपणाचा होत नाही, हे तुम्हास माहित आहेच. ध्यानाला तोच न्याय लागू असल्यामुळे खाडा न करता नियमितपणाने ध्यान करणे अत्यंत महत्वाचे आहे.

कोणताही व्यत्यय येणार नाही अशा ठिकाणी ध्यानासाठी आरामात बसा; आणि एखाद्या उच्च व उपयुक्त असा विषय निवडून एकाग्रता शिकलेले तुमचे मन त्या विषयावर लावा. थिओसॉफिकल अभ्यासात माणसाच्या मनाला आवडण्याजोगे हवे तितके उच्च व उपयुक्त असे विषय समाविष्ट आहेत. त्यातला हवा तो निवडून घ्या. वाटले तर एखादा सदगुण निवडा. मनात तो सदगुण घेळवा. तो सदगुण ईश्वरी योजनेमध्ये कसा आवश्यक आहे, तुमच्या सभोवार सृष्टित तो कसा आविर्भूत झाला होता, आपणां स्वतःला आपल्या दैनंदिन जीवनात तो कसा प्रकट करता येईल, आपणांला यापूर्वी तो का प्रकट करता आला नाही वौरे गोष्टी मनाने पहा. अशा रीतीने एखाद्या सदगुणावर ध्यान केले तर त्याचा माणसाला फार उपयोग होतो. मनाला तालीम मिळते, इतकेच नव्हे तर मनाच्या पाश्वभूमीत त्या गुणाचा विचार सदा उपस्थित राहिलेला असतो. पुष्कळ लोकांना ध्यानासाठी प्रारंभी सोपे व साधे विषयच झेपतील; आणि त्यांत सौकर्य आल्यावर मगच सदगुणांसारखे अवघड व तात्त्विक विषय निवडता येतील.

मध्ये खंड पदू न देता हा ध्यानाचा रोज अभ्यास चालू ठेवा. ध्यान करताना मनावर ताण पडत नाही, कोणतीही अडचण येत नाही. आणि एकही भटकणारा विचार मनात शिरत नाही इतका अभ्यास पक्का झाला म्हणजे तिसऱ्या पायरीकडे – म्हणजे चिंतनाकडे (तन्मयतेकडे) वळायला हरकत नाही. पण लक्षात ठेवा की मनाच्या भटकण्यावर संपूर्ण ताबा मिळाल्याशिवाय चिंतनात (तन्मयतेत) यश मिळणार नाही. ध्यान करताना माणला वारंवार आढळते की आपले विचार आपणांला नकळत एकदम भलतीकडे गेले आहेत. मुद्दाम तपासून पहावे तेव्हाच ते किती लांब गेले आहेत ते लक्षात येते. सर्वानाच असली अडचण येत असते. पण निराश न होता

चुकार मनाला दर वेळी पूर्वस्ळी आणा. शभ्रदा किंवा हजार वेळा हे करावे लागते. तरी तसे करीत बसा. तेव्हाच ध्यान साधले असे म्हणता येईल.

चिंतन (तन्मयता)

तिसऱ्या पायरीवर काय करावे लागते? जे इतर विषय तुम्ही ध्यानासाठी निवडीत होता ते सारे बाजूस ठेवून तुमच्या कल्पनेप्रमाणे जे तुमचे सर्वात उच्च आध्यात्मिक ध्येय असेल ते ध्यानासाठी ध्यावयाचे असते. त्या ध्यानाला नांव काहीही द्या. त्याचा प्रश्न नाही. मनुष्य हिंदू असला तर त्याला भगवान श्रीकृष्ण हे परमोच्च ध्येय वाटेल, बुद्धधर्मी असला तर भगवान् बुद्ध हे परम ध्येय वाटेल, थिअॉसॉस्ट असला तर वर सांगितलेल्या ज्ञानी पुरुषांच्या संस्थेपैकी एखादा जीन्मुक्त - ज्याला आम्ही मास्टर म्हणतो तो-त्याला निवडासा वाटेल. कोणते ध्येय निवडता तो प्रश्न नाही. त्याला नाव काय देता तो ही प्रश्न नाही कारण आपण आता सत्य वस्तुस्थिरीचा विचार करीत आहोत. मुख्य मुद्दा हा की जे तुम्ही निवडाल ते तुमचे सर्वोच्च ध्येय असले पाहिजे, तुमच्या हृदयात आदर, प्रेम, भक्ति या भावानांचा वर्षाव अत्युत्कृष्टतेने हरील असे ते ध्येय असले पाहिजे. या ध्येयमूर्तीचे जितके जिवंत मनोमय चित्र मनापुढे उभे करता येईल तितके करा व आपल्या हृदयातला अति उत्कृष्ट भावना त्या विभूतिचित्रावर ओता. आपल्या अंतर्यामीच्या सर्व शक्ति एकत्रित करून स्वतःला त्या परमोच्च विभूतीजवळ नेण्याचा प्रयत्न करा; तिच्याशी समरस व्हा; तिचे तेज आणि सादर्य यांत मिसळून जाऊन तन्मय होण्यासाठी झाटा. अशा रीतीने जाणीव उच्च पायरीवर नेण्याचा प्रयत्न सारखा चालू ठेवलात तर एक वेळ अशी येईल की; आपण आपल्या ध्येयाशी पूर्वी नव्हतो इतके एकरूप झालो आहोत व त्या ध्येयमूर्तीचे खेरे स्वरूप आपणांला पूर्वीपेक्षा अधिक समजू लागले आहे, असे तुम्हाला आढळून येईल. एक नवा अपूर्व असा प्रकाश आपल्या जीवनात आला आहे, जग निराळेच दिसू लागले आहे, पूर्वीचे जे आपले जीवन अंधकारमय व मृतवत् होते ते मावळून खेरे जीवन म्हणजे काय ते आपणांला आत्ताच समजू लागलेले आहे असा प्रत्येय येईल.

जाणिवेची ही ऊच्च अवस्था (दिव्यदृष्टि प्राप्त झाल्याची ही अवस्था) प्रथम काही वेळ टिकेल, नंतर ती मावळून जाईल, आणि मग तुम्ही नेहमीच्या जगात याल त्या वेळी आपण अंधकारात आलो असे तुम्हांला वाटेल. पण तुम्ही चिन्तनाचा (तन्मयतेचा) हा अभ्यास चालू ठेवा म्हणजे पुनः ती स्थिति येईल. असे पुनःपुन्हा होईल. दर वेळी ती स्थिति जास्त जास्त वेळ राहील, आणि मधून मधून तुटक कवडसे पडावे असे न होता पुढे ती स्थिति कायम होईल. इतकी दिव्य दृष्टि हस्तगत झाल्यावर झोपी जाताना तुमच्या जाणिवेत खंड पडणार नाही. रोज रात्री जेव्हा आपण झोपतो तेव्हा आपली जाणीव बंद होते व सकाळी उठल्यावर पुनः सुरू होते. तसे तुचे न होता दिवस व रात्र (जागृती व झोप) यामध्ये जाणिवेचे सूत्र न तुटता शाबूत राहील. या दिव्य दृष्टीने सभोवार पहावयास लागा म्हणजे पूर्वी कल्पना नसलेल्या कितीतरी नव्या गोष्टी तुम्हांस दिसतील व आकलन होतील.

तुमची जी नेहमीच जाणीव होती तिच्या एक मजला वर असलेली ही जाणीव होय. पहिल्या टप्प्यावरची ही दिव्य दृष्टि होय. असे पुढे दुसरे अनेक टप्पे आहेत. वर दिलेला

अभ्यास चालू ठेवल्यास तेही तुम्हांला गाठता येतील. जेव्हा वरच्या मजल्याची जाणीव प्राप्त होईल, पुढच्या पायरीची दिव्य दृष्टि जेव्हा मिळेल, तेव्हा दर वेळी तुम्हांस असे वाटेल की, आपण इतके दिवस अंधारातच होतो, व आजच नव्या ज्ञानप्रकाशात शरत आहोत. अशा रीतीने पायरी-पायरीने जीवनाच्या झाऱ्याच्या-सच्चिदानंदाच्या-ईश्वराच्या-अधिक अधिक संनिध तुम्ही जाऊ शकाल.

तुम्ही म्हणाल हे साधायला पुष्कळ वर्षे लागतील! हो, पुष्कळ वर्षे लागण्याचा संभव आहे हे खेरे. जी उत्कर्णित होण्याला अनेक जन्मांचा काळ समान्यतः लागतो, ती एका जन्मात साधण्याचा हा प्रयत्न आहे. तेव्हा तो इठीण असावा व त्याला बराच काळ लागावा यात आशर्च्य नाही.

नवीन सभासदांचे स्वागत

राधा एस् बर्निये

माजी अध्यक्ष, थिअॉसॉफिकल सोसायटी

बंधुभगिनींनो,

आपण सभासद झाल्याबद्दल थिअॉसॉफिकल सोसायटीच्या सभासदांच्या वरीने मी आपले हार्दिक स्वागत करते. हे सभासदत्व आपल्या आयुष्यात समृद्ध व उन्नति आणतील अशी आशा आहे. सोसायटीमधील आम्हा पुष्कळांचा अनुभव आहे की समविचारी सभासदांमधील बंधुभाव आम्हाला फारच सहाय्यक झाला असून सोसायटीमार्फत आपण इतरांना मदत करू शकतो.

“थिअॉसॉफिकल सोसायटीत जाऊन मला काय मिळेल,” असा प्रश्न कधी कधी विचारला जातो. पण काही मिळावे अशी इच्छा करण्याचा चांगले मिळते असे नाही उलट इतरांना देण्याची व समत्वाने घेण्याची ज्यांची मनापासून तयारी असते त्यांना आयुष्यात सर्वोत्कृष्ट लाभ होतो. पण हा लाभ वस्तुमात्राचा नाही. मनुष्याजवळ संपत्ति फारशी नसेल, पण अढळ मनःशांति, सद्विचार, सुसंस्कार यांच्या योगाने तो पूर्णत्वास जाऊ शकेल. उलटपक्षी एळाद्या माणसाजवळ या सर्व चांगल्या गोष्टींचा आभाव असून फक्त मालमत्ता असू शकेल म्हणून आपण जेव्हा उत्कृष्ट गोष्टीबद्दल बोलतो तेव्हा आपण ऐहिक दृष्टीने विचार करीत नाही; तर ज्यामुळे मनुष्यातील उच्च गुणांचा विकास होतो ते मिळविण्याचा विचार करतो. या दृष्टीने जी व्यक्ती दुसऱ्याला देण्यास तयार असते, तिला सर्व काही मिळते. पण ज्याला केवळ स्वातःकरिता हवे असते त्याला मिळत नाही. म्हणून थिअॉसॉफितील जीवनाचे एक मुख्य तत्व हे की, “माझ्यासाठी” ऐवजी “आपणा सर्वांसाठी” ही भावना मनात खोल रुजली पाहिजे.

ज्या थोर महात्म्यांनी थिअॉसॉफिकल सोसायटीला चालना दिली त्यांच्या मते थिअॉसॉफिकल म्हणजे इतरांशी सदूभावनापूर्वक वर्तन, मूलतः ते तसेच आहे. या ठिकाणी केवळ बाह्य जगातील स्थिरस्थावर करणे असा संकुचित अर्थ घेऊ नये. कारण बाह्य अस्थिरता गेली तरी जोपर्यंत तिं मूळ कारण शिल्लक आहे तोपर्यंत ती पुन्हा उद्भवणारच. काही थोडे लोक ती घालविण्याचा प्रयत्न करतात पण नवीन प्रश्न निर्माण होतात आणि ती पुन्हा डोके वर काढते.

म्हणून केवळ बाह्य परिस्थितीकडे लक्ष देऊन भागणार नाही तर सर्व जरुरीच्या वस्तू सुखसोई, साधने ही प्रत्येकाच्या आयुष्यात त्याच्या वाटव्याला कशी येतील हे ही आपण पाहिले पाहिजे. मनुष्यजातीचे होत असलेले हाल व दुःखे यांची कारणे शोधून काढून त्यांचा नायनाट करणे हे थिअॉसॉफिकल सोसायटीच्या सभासदांचे महत्वाचे कर्तव्य आहे.

थिअॉसॉफिकल आयुष्यात त्याची सदस्दिव्वेकबुद्धि जागृत होत असते. केवळ बाह्य गोष्टींचा विचार करून व्यतीत करणे हा शहाणपणाचा मार्ग नव्हे. एखाद्याच्या शरीरात कोठे दुखत असेल तर तत्कालिन उपाय म्हणून एखादे औषध देऊन त्याचे दुःख थांबविता येईल. पण दुखण्याचे खेरे कारण सापडले नाही तर दुसऱ्या दिवशी ते परत दुखु लागेल. दुखण्याचे कारण त्याचा स्वतःचा अधाशीपणा असू शकेल. त्याच्या आधाशीपणामुळे तो खाऊ नये ते अन्न खात असेल तर त्याला त्यापासून परावृत्त केले पाहिजे पण तसे न करता केवळ औषध घेत राहणे हा उपाय नव्हे. यावरून आपण केवळ औषध घेत राहणे हा उपाय नव्हे. यावरून आपण केवळ सर्वांच्या सुखदुःखात सहभागी होण्याच्या इच्छेने, समतेच्या भावेने व उदारपणे वागून भागणार नाही, तर वेगवेगळ्या गोष्टी व जगात घडणाऱ्या घटना यांच्यामागील सत्यशोधन करण्यासाठी आमच्या बौद्धिक व ईर्झ शक्ती वापरल्या पाहिजेत.

जगात साध्या भीतीचे वातावरण आहे ही वस्तुस्थिती आहे. पश्चिमात्य देशात लाखो माणसे लढाईच्या धास्तीत आहेत. भारतासारख्या देशातही भीति आहेच. भारतासारख्या देशातही भीति आहेच. शाळा-कॉलेजातील तरुणांना बेकरीची भीति वाटते. नोकरी मिळाली तरी ती आयुष्यातील ध्येयपूर्तीसाठी उपयोगी पडेल की नाही याची विवंचना! घरच्या जमाखर्चाची तोंड मिळवणी करण्यासाठी व कदाचित शेजांच्याची बरोबरी करण्यासाठी, एखाद्या उद्योगात स्वतःला गुंतवून त्याला आपले पुढील सर्व आयुष्य ठराविक चाकोरीतून केठावे लागेल. घरच्या मुला-माणसांची काळजीही असू शकेल. मनुष्याचे जीवन भीतीने काळजीने ग्रासलेले आहे. या भीतीची कारणे शोधून. ती नाहीशी करण्यासाठी सोसायटीच्या प्रत्येक सभासदाने आपले बुद्धिचारुंय वापरले पाहिजे.

‘मला कसलीच भीती नाही’ असे कोणीही म्हणू शकणार नाही. मात्र ज्याला आसक्ती नाही त्याला भीति नाही. आसक्ती असेल – आणि आपणा सर्वां ती आहेच – तर भीति असणारच. हवे असलेले न मिळण्याची भीति – जे जवळ आहे ते दुरावण्याची भीति. ती कदाचित् उघड दिसणार नाही. आंतरमनात डडलेली असेल किंवा पुढे आपले कसे होणार याचीही भीति असू शकेल. माणसाच्या हृदयास या भीतिने इतके का त्रस्त करावे याबद्दल विचारी मनुष्य निरीक्षण, चौकशी, चिंतन, अभ्यास इत्यादींच्या द्वारा कारण शोधण्याचा प्रयत्न करतो. या भीतिमुळे अनेक अडचणी निर्माण होतात भीतीमुळे आपण प्रतिकारास तयार होतो, भीतीमुळे दुसऱ्या विषयी मत बनवतो, गटबाजीत सामील होतो. हिंदु, ख्रिश्चन, अमेरिकन, आफ्रिकन असे विभागून लोक राहतात, कारण त्यामुळे त्यांना सुरक्षितता वाटते. एखादी संस्कृती किंवा जीवनपद्धति मनुष्याला खोरेखरच आवडते म्हणून तो स्वतःला भारतीय, जपानी किंवा अमेरिकन म्हणवून

घेतो असे नाही, तर अशा गीतीने गटात असल्याने त्याला सुरक्षितता वाटते व वैयक्तिक स्वार्थ साधण्यास त्याचा उपयोग व्हावा अशी अपेक्षा असते. त्याचे मूळ कारण बहुतकरून धीटपणाचा अभाव असतो. हा जीवनाचा शहाणपणाचा मार्ग नव्हे.

या एकाच मुद्यावरून दिसून येईल की. थिअॉसॉफिकल सोसायटीचा सच्चा सभासद म्हणून जीवन जगावर्याचे असेल तर लोकांचे आचार, विचार, चालीरीती यांच्यामागील कारणमीमांसा समजून घेतली पाहिजेत. थिअॉसॉफिस्टाने कोणतीही गोष्ट – स्वतःची कार्यपद्धतीसुद्धा – गृहीत धरून भागणार नाही. कारण मनसुद्धा कधी कधी स्वतःची फसवणून करून घेते. एळाद्याच्या मनात भीति असेल तर तो फार आग्रही धरण्याची जरूरीच नसते. एखाद्याने आपले म्हणॄ आग्रहाने मांडले म्हणून ते अधिक जोरदार ठरेल अशी कोणाची समजूत असेल तर ती चुकीची आहे. म्हणून कोणतीही गोष्ट गृहीत धरू नये. वस्तुस्थिती काय आहे त्याचा शोध घेतला पाहिजे. ही गोष्ट एका क्षणात, एका दिवसात किंवा एका महिन्यात करण्यासारखी नाही; तर आयुष्यभर याबाबतीत सावधानता पाहिजे आणि अशा तन्हेची सावधानता म्हणजेच ज्ञानाचा आरंभ होय.

जगात काय चालले आहे त्याची जाणीव प्रत्येकाने ठेवली पाहिजे. वर्तमानपत्रे, शेजारी, शिक्षक, आईबाप, कुटुंब यांच्याकडून बन्याच कल्पना प्रत्येक माणसावर लादल्या जातात. त्या आंधलेपणाने न स्वीकारता प्रत्येक बाबतीत सत्यासत्यतेचा विचार करणे जरूरीचे आहे. थिअॉसॉफिस्ट हा स्वतंत्र विचाराचा असला पाहिजे. याचा अर्थ केवळ इतरांची मते किंवा विचार यावर त्याने अवलंबून राहता कामा नये. खरा थिअॉसॉफिस्ट धीट असला पाहिजे. केवळ इतरांच्या विचारांबरोबर मिळते न घेता स्वतंत्रपणे विचार करून त्याला स्वतःचे विचार मांडता आले पाहिजेत.

थिअॉसॉफिकल सोसायटीची इमारत दोन बळकट खांबावर उभारली आहे. एक म्हणजे स्वातंत्र्य व दुसरे बंधुत्व. जीवनातील या मूलभूत गोष्टी आहेत. मागे उल्लेखित्याप्रमाणे दातृत्वाची भावना नसेल, स्वतःबरोबर इतरांना भागीदार करण्याची प्रवृत्ती नसेल, इतरांनी सहयोग साधण्याकडे कल नसेल तर थिअॉसॉफिचे दिव्य ज्ञान आकलन करता येणार नाही. म्हणून बंधुत्व हा एक आधारस्तंभ होय. बंधुत्वाचा अर्थ व्यापक आहे. अगदी किती श्रेयस्कर आहे हे उघड करण्यासाठी काही गोष्टी तुमच्या दृष्टोत्पत्तीस आणलेल्या आहेतच. डॉ. अॅनी बेंडंटनी म्हटले आहे की थिअॉसॉफी हा एक महासागर आहे की ज्याच्या उथळ भागात लहान मूळही सहज स्नान करील पण खोल भागात एळाद्या राक्षसालाही तळ सापडणार नाही. हे सत्य आहे. साधी – सरळ राहणी, अभ्यास, विचार व चिंतन यांचा आपण जितका अधिक अवलंब करू, आपले संबंध जितके शुद्ध पायावर प्रस्थापित होतील याच प्रमाणात आपल्या जाणीवेच्या सर्व स्तरातील सौंदर्य व खोली आपल्या प्रयत्नास येईल. त्या अक्षय व गहन सत्याची जाणीव म्हणजेच थिअॉसॉफितील ज्ञान होय.

तुमचे थिअॉसॉफिकल सोसायटीतील जीवन समृद्ध होईल आणि तुम्हाला सर्वत्र आनंद व जीवनाचे पावित्र यांचा प्रत्यय येईल अशी मी अपेक्षा करते.

तीन उद्दिष्टे

१. जात, धर्म, लिंग व वर्ण हे भेद न करता मानवजातीच्या विश्वबंधुत्वाचे जिवंत केंद्र बनविणे.
२. तौलनिक धर्म, तत्त्वज्ञान, विज्ञान यांच्या अध्ययनास उत्तरजन देणे.
३. अनाकलनीय सृष्टिनियम व मानवातील सुम शक्तींचे संशोधन करणे.

तीन महान सत्ये

१. माणसाचा आत्मा अमर आहे, त्याच्या विकासाला आणि वैभवाला सीमा नाही.
२. जे तत्व जीवन देते, ते आपल्या आत तसेच बाहेरही वास करते. ते अमर व सदा कल्याणकारी आहे. ते ना ऐकू येते, ना दिसते, ना हुंगता येते; पण ते जाणण्याची आकांक्षा बाळगणाऱ्या मनुष्याला अनुभवगम्य आहे.
३. प्रत्येक माणूस स्वतःचा एकमेव शास्ता आहे. स्वतःला प्रकाशात किंवा अंधःकारात ठेवणारा तोच, जीवन, पुरस्कार, शिक्षा हे त्याचे हुक्म.

विचार स्वातंत्र्य

थिओसॉफिकल सोसायटी जगात दूरदूर फोफावली आहे. सर्व धर्मांचे अनुयायी, आपआपले धार्मिक सिद्धांत, शिववण व श्रद्धा याचा त्याग न करता सोसायटीचे सभासद झाले आहे व होत आहेत. म्हणून आता हितावह (desirble) हे आहे की सर्वांना हे पक्के माहित असायला हवे की असे कोणतेही सत्य वा सिद्धांत किंवा मत नाही, मग ते कोणीही सांगितलेले अथवा शिकवलेले असो, जे सोसायटीच्या कोणत्याही सभासदावर बंधनकारक असू शकेल. सोसायटीच्या सभासदांन ते मान्य करावे किंवा नाही याचे त्याला पूर्ण स्वातंत्र्य आहे. कोणाही टीचरला किंवा लेखकाला एच. पी. व्लॅब्हॅटस्की बाईपासून ते आजपर्यंत आपले मत व उपदेश, शिकवण सभासदावर लादण्याचा अधिकार नाही. कोणत्याही विचार प्रवाहाबरोबर जाण्याचा, विचार-पंथाचा स्वीकार करण्याचा हक्क त्याला आहे, पण त्याचबरोबर आपली पसंती इरिंवर त्याला लादता येणार नाही. सभासदाचा त्याच्या वैयक्तिक मतामुळे मतदानाचा हक्क आणि निवडणुकीसाठी उमेदवार म्हणून उभे राहण्याचा हक्क काढून घेता येणार नाही. थिओसॉफिकल सोसायटीच्या सर्व सभासदांना जनरल कौन्सिलची कळकळीची विनंती आहे की, त्यान सोसायटीच्या या मूलभूत तत्वांचा आदर करून त्यांना अबाधित राखावे, त्यांचे संरक्षण करावे व त्याबरहुक्म आचरण करावे, सौजन्य बाळगुन व इतरांची कदर करून निर्भयपणे मतप्रदर्शन व प्रगटीकरणाचा हक्क गाजवावा.

संपर्क : विश्वबंधुत्व – मराठी थिओसॉफिकल फेडरेशन

९१८, शिवाजीनगर, गणेशवाडी, डेक्कन जिमखाना, पुणे ४११ ००४

दूरध्वनी : (०२०) ५६७०४१८

Printed Books

To,

From :

Secretary,

Marathi Theosophical Federation
C/O - The Poona Lodge, Theosophical Society
918, Shivajinagar, Ganeshwadi,
Deccan Gymkhana, Pune 411004.